

Розділ 3

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

CHAPTER 3

HISTORY OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL THEORY AND EDUCATIONAL PRACTICE

УДК 378.22:378.4(477) «.../1917»

Ірина Володимирівна Таможська,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри мовної підготовки Центру
міжнародної освіти
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
e-mail: itamozska@ukr.net
ORCID: 0000-0003-0865-2380

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ КАНДИДАТУР НА ПОСАДИ ПРИВАТ-ДОЦЕНТІВ У ПЕРІОД 1863-1883 рр. В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА (З ДОСВІДУ ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ)

У статті висвітлено досвід Університету Св. Володимира щодо відбору кандидатур на посади приват-доцентів у період 1863–1883 рр., зокрема на історико-філологічному факультеті. Зазначено, що дефіциту кадрів в університеті сприяли надзвичайно складні й тривалі випробування на одержання наукових ступенів, а також недостатнє матеріально-фінансове забезпечення викладачів. Акцентовано увагу на тому, що під час виборів на вакантні кафедри давалися взнаки суперечності серед членів факультетів та вченої ради, які не завжди мали об'єктивний характер. Зроблено висновок про те, що при всіх труднощах інститут приват-доцентури в Університеті Св. Володимира довів свою життєздатність і необхідність.

Ключові слова: історико-філологічний факультет, приват-доценти, pro venia legendi, дисертація.

Постановка проблеми. Пошук найбільш ефективних шляхів реформування сучасної системи вищої освіти в Україні потребує врахування історичного досвіду дореволюційних університетів щодо особливостей відбору кандидатур на посади приват-доцентів та його критичного осмислення.

Університетський статут 1863 р. поставив колективи вишів Російської імперії в досить складну ситуацію. У п'яти з них на вересень цього року були вакантними по п'ять кафедр, де мали викладати дисципліни, уперше вказані в статуті. Більше того, для їх заповнення не готувалися викладачі за кордоном чи всередині держави (крім одного кандидата для викладання теорії та історії мистецтв). Зазначимо, що існували вакансії й на інших кафедрах. Утім вимоги університетського статуту про заміщення вакансій треба було виконувати, тим більше, що на початку 60-х рр. зросла кількість студентів та вільнослухачів, поглиблювалася диференціація дисциплін. Однак програми підготовки викладацьких кадрів не встигали відповідно реагувати на ці процеси. Саме в період з 1863 по 1883 рр. університети Російської імперії, зокрема й Університет Св. Володимира, потерпали від нестачі викладачів, особливо з

докторським ступенем. Усі факультети скаржилися на неефективність оголошених конкурсів на зайняття вакантних посад. Так, здобувачі вчених звань протягом 5–7 годин мали відповідати на сотні запитань (їхня кількість не обмежувалася), що не сприяло зростанню кількості осіб з науковими ступенями [1, с. 163–165].

Аналіз останніх досліджень. Еволюцію науково-педагогічних кадрів в університетах України другої половини XIX – початку XX століття вивчали такі вчені, як П. С. Берзін, Н. В. Давидова, Н. М. Дем'яненко, А. П. Дмитренко, І. С. Даценко, Г. В. Додонова, З. І. Зайцева, Г. Касьянов, І. В. Костенко, О. Є. Іванов, І. І. Киричок, В. Г. Кремень, С. М. Куліш, Н. М. Левицька, О. Є. Музичко, С. І. Посохов, І. Ю. Регейло, Г. В. Самойленко, С. П. Стельмах, С. Г. Черняк, М. О. Шип та інші.

Мета статті. Метою статті є висвітлення досвіду Університету Св. Володимира щодо відбору кандидатур на посади приват-доцентів, зокрема на історико-філологічному факультеті.

Виклад основного матеріалу. На початку 60-х рр. в Міністерстві народної освіти дійшли логічного висновку: факти занепаду університетів беззаперечні. Причиною браку висококваліфікованих професорів були складні правила одержання наукових ступенів, тому кількість бажаючих їх отримати була невелика. Серед викладацького корпусу поширилася байдужість до наукових занять, викладачі страждали «науковим застоєм і незрілими захопленнями». Міністерство вважало, що навіть у 40-х рр. рівень науково-педагогічної роботи, старанність студентів були дещо вищими.

З вересня 1863 р. дисертації як і магістерські, так і *pro venia legendi* повинні були надаватися науковцями лише в друкованому вигляді. Від автора не вимагалися наукові новації, але він повинен був якомога глибше, аргументовано висвітлити стан досліджуваної проблеми. Звичайно, що за якістю розмірковувань праці були різними. Наприклад, Ф. І. Леонтович на сторінках магістерської дисертації «Историческое исследование о правах литовско-русских евреев» показав ґрунтовні знання литовських статутів, а також глибоко висвітлив питання щодо впливу законодавства на суспільне й економічне становище євреїв у Великому князівстві Литовському. Раніше його *pro venia legendi* була присвячена правам українського селянства, яке в XV–XVI ст. перебувало під владою Литви [2, с. 276].

Водночас факультети вважали за необхідне підвищити рівень оплати приват-доцента хоча б до жалування старшого вчителя гімназії. 1 листопада 1863 р. учена рада університету погодила з пропозицією щодо помісячної оплати приват-доцентам, які ведуть заняття на вакантних кафедрах. Утім, якщо ж на кафедрі не залишилося невикористаних залишків коштів або приват-доцент читав предмет, що був не закріплений за конкретною кафедрою, то таку оплату не здійснювали. Тому належало виплачувати певну суму за рахунок коштів, що акумулювалися від оплати студентського навчання. Однак до закінчення чергового півріччя ця сума не могла бути відомою [3, с. 6–8]. Через це більшість приват-доцентів мала додатковий заробіток. Так, наприклад, І. А. Линниченко, ще будучи ад'юнктом, викладав російську словесність у Київському інституті шляхетних панянок і був директором Фундуклівської жіночої гімназії.

Протягом 8 років (з серпня 1867 р.) вакантними залишалися кафедри російської історії та кримінального права, 2 роки пустувала кафедра загальної історії. Тому викладачі Московського й Київського університетів вважали недоцільним мати незмінну кількість екстраординарних та ординарних професорів на факультетах. Комісія Університету Св. Володимира акцентувала увагу на тому, що «число учёных степеней и трудность их приобретения не создают учёных». Як зазначав проф. О. П. Вальтер, наукові праці сприймалися «весьма равнодушно и несправедливо». Крім того, «з університетів витіснялися особи, які все життя провели з пером у руках, готуючи наукові праці». Між іншим, він скаржився, що на кафедри беруть професорів, «вся заслуга которых состоит в составлении с грехом пополам тощенькой диссертации под руководством иностранной или отечественной знаменитости». Такі роботи не були одноосібними науковими працями, але за них надавали вчені ступені та посади на важливих кафедрах. У результаті кафедри й дисертації «мельчают и

обращаются в пустую формальность» [4, с. 10–11].

Необхідно відзначити, що 10 березня 1867 р. вчена рада університету вирішила ввести закриті балотування приват-доцентів, не повідомляючи попечителя, хоч проти цього виступала майже половина її членів. Професори І. І. Рахманінов, О. І. Селін і М. П. Авенаріус підкреслювали, що приват-доценти були в складному становищі, адже в них відсутня стала оплата, а також вони не мали обов'язкових для проведення лекцій. Конкуренцію професорам майже неможливо було скласти. Учені зазначили, що кількість приват-доцентів поки що надто мала, а таємне балотування багатьох відштовхне від проходження цієї процедури. До того ж члени ради дуже погано знали переваги та недоліки того чи іншого приват-доцента (крім викладачів факультетів), тому балотування було процедурою формальною [5, с. 54–57].

Варто зауважити, що Міністерство народної освіти не могло дозволити ухвалити таке рішення, адже потреба в університетських викладачах залишалася нагальною. Не випадково 16 березня 1867 р. керівництво Казанського університету просило ректора Університету Св. Володимира О. П. Матвєєва про те, щоб їм надіслали для заміщення 12 вакантних кафедр, хоча б кандидатів [6, с. 23–24].

Восени 1864 р. студенти історико-філологічного факультету М. П. Драгоманов і В. Г. Авсеєнко були визнані достойними кандидатами для включення їх до складу «професорських стипендіатів» та для надання їм посади приват-доцентів. На цей час у М. П. Драгоманова вже був великий педагогічний досвід. Протягом 1862–1863 рр. він читав лекції з російської історії слухачам Тимчасової педагогічної школи, а з травня 1863 р. став молодшим учителем географії 2-ї гімназії в Києві. Восени 1864 р. захистив дисертацію *pro venia legendi* «Імператор Тиберій» і провів 2 пробні лекції: «О состоянии женщин в первый век Римской империи» та «О государственных реформах Диоклетиана и Константина». При цьому, як відзначили члени факультету, М. П. Драгоманов виявив і знання, і здібності, і любов до наукової праці. Тому факультет звернувся до вченої ради з проханням: з метою ознайомлення молодого вченого з особливостями викладання загальної історії надати йому відрядження за кордон. Проте рада відмовила, адже 7 лютого 1864 р. було вирішено надсилати за кордон лише осіб із ученим ступенем [7, с. 8–9].

В. Г. Авсеєнко теж одержав позитивні відгуки про свою працю «Італійський похід Карла VIII та його вплив на Францію». Опублікував у журналі «Русский вестник» уривки зі своєї книги «Малоросія у 1767 році». Крім того, в журналі «Русское слово» було надруковано його статтю «Томас Марус».

Проф. В. Я. Шульгін, порівнюючи потенційних викладачів, дав їм таку оцінку: «Студент М. П. Драгоманов за обдаруваннями й здібностями до самостійної роботи, можливо, переважає В. Г. Авсеєнка, але поступається йому в здатності до безперервно-посидючих наукових занять» [8, с. 41].

Протягом 1863–1869 рр. вже приват-доцент М. П. Драгоманов читав лекції із загальної історії, історії стародавнього сходу, історії та історіографії стародавньої Греції, історії стародавнього Риму, нової історії (реформація та відродження). Крім того, проводив безкоштовно практичні заняття зі студентами, приймав іспити, перевіряв письмові роботи, брав участь у кампанії вступних випробувань. Отже, його робота нічим не відрізнялася від обов'язків екстраординарного професора. Саме цей факт дозволив ученій раді довести його оплату з 400 руб. до 1200 руб. на рік [9, с. 20–21]. Так як на утриманні М. П. Драгоманова були сестра, брат і дружина, йому доводилося заради гонорару писати в газети замітки, зокрема в «Санкт-Петербургские ведомости», а також займатися літературною критикою. Тому лише в листопаді–грудні 1867 р. склав магістерські іспити, але не в Університеті Св. Володимира, а в Новоросійському, адже в Києві не було професора із загальної історії, який би міг увійти до складу комісії.

11 лютого 1870 р. відбувся захист магістерської дисертації М. П. Драгоманова «Вопрос об историческом значении Римской империи и Тацит». Історико-філологічний факультет доручив рецензувати наукову роботу проф. В. О. Більбасову, який в 60-х роках працював в

Університеті Св. Володимира «штатним» приват-доцентом [10, с. 976]. Рецензент відзначив повноту аналізу, значну начитаність автора, його обізнаність з науковими роботами видатних істориків, які працювали в різних напрямках. Водночас В. О. Більбасов акцентував увагу на тому, що М. П. Драгоманов у роботі перевагу надавав розмірковуванням, а не дослідженням. Крім того, професор зауважив, що магістрант виявив недостатню обізнаність із нещодавніми працями німецьких учених, присвячених Давньому Риму. А його надто різкі відгуки про ці роботи можна було пояснити лише недостатнім знанням німецької мови. У тексті В. О. Більбасов виявив багато змістових суперечностей. А проф. В. І. Модестов відзначив, що відповіді М. П. Драгоманова на запитання «зухвалі». Про неоднозначність оцінки магістерської дисертації М. П. Драгоманова свідчить тривала промова В. О. Більбасова (100 хвилин) [11, а. 21–21 зв.].

Відомий факт: восени 1866 р. після публікації в «Санкт-Петербурзьких відомостях» М. В. Драгомановим статті, що була присвячена історії малоросійської мови, Міністерство запідозрило його в українофільстві. Але 7 листопада 1866 р. попечитель Київського навчального округу князь О. П. Ширінський-Шихматов повідомив міністру народної освіти, що наявність однієї статті українофільського характеру – це не привід для звільнення. Раніше попечитель заявляв, що М. П. Драгоманов є справжнім талантом. Декан історико-філологічного факультету, проф. О. І. Селін у рапорті на ім'я ректора О. П. Матвєєва писав, що він задоволений лекціями М. П. Драгоманова [12, а. 9–10]. 25 вересня 1870 р. М. П. Драгоманов став штатним доцентом, а в кінці серпня 1875 р. все ж таки був звільнений зі служби за «українофільство».

Що стосувалося В. Г. Авсеєнка, то, на жаль, вирішено було не друкувати його вступної лекції, бо не відповідала вимогам, що ставилися до неї. Через деякий час він покинув університет.

Нешвидко прийшло визнання до В. С. Іконникова – автора 700 наукових праць за 53 роки науково-педагогічної діяльності. На початку 1866/67 навчального року він прочитав пробні лекції («О причинах возвышения Московии» та «Очерк общественного состояния России перед реформой Петра Великого»), які професори К. Мітюков та О. Ставровський визнали занадто «сміливими». Довелося В. С. Іконникову працювати приват-доцентом у Харківському університеті, де він провів за навчальний рік 80 лекцій: етнографічний огляд руських земель (історія Південної, Новгородської, Московської Русі) з оглядом джерел. Запис студентом В. Альбрехтом конспекту 43 лекцій науковця свідчить про те, що це суцільні посилання на джерела. Студентів В. С. Іконников «засипав» бібліографією. Через упередженість деяких харківських професорів він покинув університет і став викладачем 2-ї гімназії Одеси та Маріїнської жіночої гімназії [13, с. 110–112]. І це незважаючи на те, що відомий філолог-славист В. І. Григорович назвав його працю «Максим Грек», що склала 345 сторінки, «видатним твором», за цю наукову роботу В. С. Іконников ще студентом отримав золоту медаль, а потім у Новоросійському університеті захистив у якості магістерської дисертації.

Уже на посаді доцента Університету Св. Володимира В. С. Іконников вступив у заочну полеміку з відомим російським істориком В. Й. Ключевським. Останній у рецензії на його працю «Исследование о главных направлениях в науке русской истории в связи с ходом образованности» обсягом 573 стор. піддав сумніву її наукову цінність. Відповіді В. С. Іконникова були нищівними: рецензент перекручував факти, був надто самовпевнений у своїх висновках. Далі він писав, що пристрасть «к перетолковыванию мыслей автора доходит у г. К. иногда до поразительной недобросовестности», тому В. С. Іконников вирішив «давать уроки К. в азбуке истории и нравственных правилах» [14, с. 1–6].

Навесні 1868 р. Університет Св. Володимира мав 5 приват-доцентів. Колишній учитель 1-ї гімназії Києва, потім з 1863 р. до початку 1864 р. приват-доцент кафедри російської історії І. П. Гулевський вирішив навесні 1868 р. повернутися до університету. Він мав намір вести навчальний курс історії Південно-західного та Північно-Західного краю Росії, але вчена рада

вимагала від нього знову захистити *pro venia legendi* і прочитати дві пробні лекції, тому він відмовився від своїх намірів. На цю ж кафедру взяли приват-доцента Г. Васильєва – учителя Чернігівської гімназії. Але коли він дізнався про систему оплати праці приват-доцентів, вирішив не покидати гімназію. Утім у майбутньому прохав залишити за ним право працювати в університеті на цій посаді [15, с. 14–15].

Учитель російської словесності, історії та географії Києво-Подільської прогімназії В. І. Луцицький 4 роки вивчав у французьких архівах документи XVI ст. 10 вересня 1870 р. захистив *pro venia legendi* «Гугенотская аристократия и буржуазия на юге Франции после Варфоломеевской ночи (после Булонского мира)», а 23 вересня та 3 жовтня провів пробні лекції. Майбутній приват-доцент В. І. Луцицький, як зауважив проф. Б. О. Більбасов, глибоко вивчив історичні події XVI ст. й здатен їх викладати студентам на високому рівні. Однак учена рада 6 листопада 1870 р. більшістю «голосів» не дозволила йому читати лекції. Через рік після цього в Казанському університеті В. І. Луцицький захистив магістерську дисертацію «Федеральная аристократия и Кальвинисты во Франции» обсягом 562 стор., з 70 стор. додатків. Проф. М. О. Оськіна був переконаний, що автор обіцяє бути талановитим дослідником, а його праця – «замечательное приобретение для нашей учебной литературы» [16, с. 31–33]. Він не помилився, адже праці В. І. Луцицького в 2003 р. втретє перевидувалися у Франції, а його дослідження, присвячені проблемам земельної власності у Франції, вважаються актуальними й у наш час. І це не випадково, бо протягом 20 років В. І. Луцицький не припиняв систематичних пошуків у французьких архівах матеріалів з цієї проблеми.

У 1877 р. університет на кафедрах мав уже 9 приват-доцентів, навчальне навантаження яких і винагорода були різними. Восьми приват-доцентам виплачували не більше ніж по 600 руб. Лише викладач грецької мови й словесності Ф. Г. Міщенко з 27 вересня 1872 р. одержував по 1200 руб. щорічно, адже той щотижнево проводив по 6 лекцій, перекладав російською мовою праці Геродота, Страбона, Фукидіда, Полібія, Демосфена. Тому в лютому 1874 р. історико-філологічний факультет вирішив запросити приват-доцента Петербурзького університету П. І. Аландського для читання курсу грецької словесності. Але на відміну від Ф. Г. Міщенка, який у статусі приват-доцента залишався 12 років, П. І. Аландському одразу надали посаду штатного доцента [17, а. 17–17 зв.]. Натомість Ф. Г. Міщенко через обвинувачення в українофільстві вимушений був у липні 1884 р. кинути роботу в університеті та виїхати з Києва, хоч і захистив в 1881 р. докторську дисертацію «Опыт по истории рационализма в древней Греции». У 1889 р. він став професором Казанського університету.

Згідно з рекомендаціями проф. Санкт-Петербурзького університету М. І. Сухомлінова в січні 1879 р. приват-доцентом кафедри російської словесності став магістрант цього ж навчального закладу І. М. Жданов. За оцінкою М. І. Сухомлінова, він належав до числа найбільш обдарованих і працелюбних дослідників російської літератури, про що свідчать його наукові роботи. На засіданні вченої ради 13 жовтня 1878 р. було вирішено призначити оплату 1200 руб., у той час як І. Т. Тарасову було виділено лише 300 руб. у якості допомоги. І. М. Жданов більше 4 років вів курс стародавньої літератури, історію нової російської літератури, спецкурси із творчості М. М. Карамзіна та В. А. Жуковського. Після того, як у 1883 р. він захистив в Санкт-Петербурзі магістерську дисертацію, до Києва вже не повернувся. У 1899 р. став ординарним академіком Академії наук Росії, а ще раніше вчив дітей Олександра III [18, с. 16–21].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, з прийняттям у 1863 р. університетського статуту, який значно збільшив диференціацію навчальних дисциплін, кадрова проблема суттєво загострилася. Викладачів із найвищими науковими ступенями в Університеті Св. Володимира не вистачало.

Список використаних джерел та літератури

1. Куліш С. М. Традиції та новації у процесі підготовки науково-педагогічних кадрів Харківського університету XIX – початку XX ст. : монографія / С. М. Куліш. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 552 с.
2. Леонтович Ф. Историческое исследование о правах литовско-русских евреев / Ф. Леонтович // Университетские известия (К.). – 1863. – № 10. – С. 1–48.
3. Отчет по Университету Св. Владимира за 1863 год (Продолжение) // Университетские известия (К.). – 1864. – № 7. – С. 1–51.
4. Протокол заседания Совета 12-го октября 1867 года // Университетские известия (К.). – 1867. – № 11. – С. 1–26.
5. Протокол заседания Совета 10 марта 1867 года // Университетские известия (К.). – 1867. – № 3. – С. 1–59.
6. Протокол заседания Совета 5-го апреля 1867 года // Университетские известия (К.). – 1867. – № 6. – С. 1–39.
7. Протокол заседания Совета 2-го октября 1864 года // Университетские известия (К.). – 1864. – № 11. – С. 5–20.
8. Протокол заседания Совета 23-го ноября 1862 года // Университетские известия (К.). – 1862. – № 11 и № 12. – С. 25–50.
9. Протокол заседания Совета 16-го сентября 1866 года // Университетские известия (К.). – 1866. – № 11. – С. 1–33.
10. Городецкий Б. М. Василий Алексеевич Бильбасов / Б. М. Городецкий // Исторический вестник (СПб.). – 1904. – № 9. – С. 974–981.
11. Письма (12) Андрею Александровичу Краевскому // Відділ рукописів РНБ (СПб.), ф. 391, спр. 197. – 23 арк.
12. Дело о защите им диссертации и об утверждении его в степени магистра... // РДІА в СПб., ф. 733, оп. 147, спр. 551. – 58 арк.
13. Тентюк Л. М. Науковий шлях відомого українського історіографа В. С. Іконникова (1841–1923 рр.) / Л. М. Тентюк, О. С. Худолей // Гуманітарний вісник. Серія : історичні науки (Черкаси). – 2015. – Вип. 7. – С. 109–117.
14. Іконников В. Разбор рецензии В. К. на «Исследование о главных направлениях в науке русской истории в связи с ходом образованности» (Ун. изв. Киев, 1869 г.), помещенной в «Православном обозрении» 1869 г. (Окончание) / В. Іконников // Университетские известия (К.). – 1870. – № 3. – С. 1–20.
15. Протокол заседания Совета 8-го марта 1868 года // Университетские известия (К.). – 1868. – № 5. – С. 1–60.
16. Протокол заседания Совета Университета Св. Владимира 23-го октября 1870 года // Университетские известия (К.). – 1871. – № 1. – С. 1–38.
17. Повестки Ректора университета Св. Владимира о заседаниях Совета того Университета // ЦДІАК України, ф. 707, оп. 38, спр. 14. – 36 арк.
18. Протокол заседания Совета Университета Св. Владимира 13 октября 1878 года // Университетские известия (К.). – 1879. – № 2. – С. 3–24.

Ирина Владимировна Таможская,
кандидат педагогических наук,
старший преподаватель
кафедры языковой подготовки
Центра международного образования
Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина,
e-mail: itamozska@ukr.net
ORCID: 0000-0003-0865-2380

ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА КАНДИДАТУР НА ДОЛЖНОСТЬ ПРИВАТ-ДОЦЕНТА В ПЕРИОД 1863 – 1883 ГГ. В УНИВЕРСИТЕТЕ СВ. ВЛАДИМИРА (ИЗ ОПЫТА ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА)

В статье освещен опыт Университета Св. Владимира по отбору кандидатур на должности приват-доцентов в период 1863-1883 гг., в частности на историко-филологическом факультете. Отмечено, что дефициту кадров в университете способствовали чрезвычайно сложные и длительные испытания на получение научных степеней, а также недостаточное материально-финансовое обеспечение преподавателей. Акцентируется внимание на том, что при выборах на вакантные кафедры сказывались противоречия среди членов факультетов и ученого совета, которые не всегда имели объективный характер. Сделан вывод о том, что при всех трудностях институт приват-доцентуры в Университете Св. Владимира доказал свою жизнеспособность и необходимость.

Ключевые слова: историко-филологический факультет, приват-доценты, pro venia legendi, диссертация.

Iryna Tamozhs'ka,
candidate of pedagogical sciences, senior teacher
in the department of language training
in the Center of the international education
(V. N. Karazin Kharkiv National University),
e-mail: itamozska@ukr.net
ORCID: 0000-0003-0865-2380

FEATURES OF CANDIDATES SELECTION FOR THE POSITION OF «THE PRIVAT-DOCENT» DURING 1863 - 1883 AT SAINT VLADIMIR UNIVERSITY (FROM THE EXPERIENCE OF HISTORICAL AND PHILOLOGICAL FACULTY)

Introduction. *The search of the most effective ways of modern system reforming in higher Ukrainian education demands the accounting for historical experience of pre-revolutionary universities about the features of candidates selection for positions of privat-docents and its critical re-evaluation.*

Purpose. *The purpose of the article is publicizing the experiment at Saint Vladimir University concerning candidates selection for positions of privat-docents, in particular at the historical and philological faculty.*

Methods. *The author applied the method of archive materials research (protocols meetings of the academic council and reports of university, periodicals) and the theoretical methods of a pedagogical research (the analysis, generalization).*

Results. *At early 1960th the number of students and auditors has increased, the differentiation of disciplines increased. However, the programs of teaching personal training weren't corresponded to these processes respectively. During the period from 1863 to 1883 the universities in the Russian Empire including Saint Vladimir University, suffered teachers' shortage, especially with doctoral degree. Therefore, the number of professors out of the state has increased.*

Deficiency of university staff as well as insufficient material financial security of the teachers at the historical and philological faculty was promoted by extremely difficult and long tests on receiving scientific degrees. During the elections of vacant departments there were the contradictions among the members of faculty and the academic council which not always had objective character. The members of council badly knew the advantages and the shortage of this or that privat-docent therefore the balloting was a formal procedure. The teachers of the faculty complained about the announced competitions inefficiency to occupy the vacancies, they paid attention to inefficiency of the closed balloting.

Originality. *The experiment at Saint Vladimir University about candidates selection for positions of privat-docents at historical and philological faculty during 1863-1883 is illustrated firstly.*

Conclusion. *The conducted research allows to claim that the institute of the private-docents at Saint Vladimir University proved the vitality and need at all difficulties and problems.*

For the further scientific search the question of staff policy studying at Saint Vladimir University due to the institute of a private-docents (1884-1900) is perspective in new conditions.

Keywords: historical and philological faculty, privat-docents, pro venia legendi, thesis.

References

1. Kulish S. M. Tradytsii ta novatsii u protsesi pidhotovky naukovo-pedahohichnykh kadriv Kharkivskoho universytetu XIX – pochatku XX st. : monohrafiia / S. M. Kulish. – X. : KHNU imeni V. N. Karazina, 2013. – 552 s.
2. Leontovich F. Istoricheskoe issledovanie o pravah litovsko-russkikh evreev / F. Leontovich // Universitetskie izvestiya (K.). – 1863. – №10. – S. 1–48.
3. Otchyot po Universitetu Sv. Vladimira za 1863 god (Prodolzhenie) // Universitetskie izvestiya (K.). – 1864. – №7. – S. 1–51.
4. Protokol zasedaniya Soveta 12-go oktyabrya 1867 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1867. – №11. – S. 1–26.
5. Protokol zasedaniya Soveta 10 marta 1867 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1867. – № 3. – S. 1–59.
6. Protokol zasedaniya Soveta 5-go aprelya 1867 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1867. – № 6. – S. 1–39.
7. Protokol zasedaniya Soveta 2-go oktyabrya 1864 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1864. – №11. – S. 5–20.
8. Protokol zasedaniya Soveta 23-go noyabrya 1862 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1862. – № 11 i № 12. – S. 25–50.
9. Protokol zasedaniya Soveta 16-go sentyabrya 1866 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1866. – № 11. – S. 1–33.
10. Gorodezkij B. M. Vasilij Alekseevich Bilbasov / B. M. Gorodezkij // Istoricheskij vestnik (SPb.). – 1904. – № 9. – S. 974–981.
11. Pis'ma (12) Andreyu Aleksandrovichu Kraevskomu // Viddil rukopysiv RNB (SPb.), f. 391, spr. 197. – 23 ark.
12. Delo o zaschite im dissertaczii i ob utverzhdenii ego v stepeni magistra... // RDIA v SPb., f. 733, op. 147, spr. 551. – 58 ark.
13. Tentyk L. M. Naukovyi shliakh vidomoho ukrainskoho istoriohrafa V. S. Ikonnikova (1841–1923 rr.) / L. M. Tentyk, O. S. Hudolei // Humanitarnyi visnek. Seriya : istorichni nauky (Cherkasy). – 2015. – Vip. 7. – S. 109–117.
14. Ikonnikov V. Razbor recenzij V. K. na «Issledovanie o glavny'x napravleniyax v nauke russkoj istorii v svyazi s hodom obrazovannosti» (Un. izv. Kiev, 1869 g.), pomeshhyonnoj v «Pravoslavnom obozrenii» 1869 g. (Okonchanie) / V. Ikonnikov // Universitetskie izvestiya (K.). – 1870. – № 3. – S. 1–20.
15. Protokol zasedaniya Soveta 8-go marta 1868 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1868. – № 5. – S. 1–60.
16. Protokol zasedaniya Soveta Universiteta Sv. Vladimira 23-go oktyabrya 1870 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1871. – № 1. – S. 1–38.
17. Povestki Rektora universiteta Sv. Vladimira o zasedaniyax Soveta togo Universiteta // TSDIAK Ukrainy, f. 707, op. 38, spr. 14. – 36 ark.
18. Protokol zasedaniya Soveta Universiteta Sv. Vladimira 13 oktyabrya 1878 goda // Universitetskie izvestiya (K.). – 1879. – № 2. – S. 3–24.

Отримано редакцією 18.05.2017 р.